

ÚVZ SR: Najčastejšie otázky a odpovede v súvislosti s osýpkami

Čo sú osýpky?

Osýpky patria medzi najzávažnejšie vírusové ochorenia detského veku. Ich závažnosť spočíva najmä v častých komplikáciách, ako sú zápal pľúc, priedušiek, uší a centrálného nervového systému. Ochorenie patrí k najnákazlivejším prenosným ochoreniam a rýchlo sa šíri vzduchom najmä medzi neočkovanými skupinami obyvateľstva.

Ochorenie spôsobuje vírus osýpok zo skupiny paramyxovírusov. Inkubačný čas je približne 10 dní. Je to čas, ktorý uplynie od nakazenia sa po objavenie sa prvých príznakov ochorenia.

Ochorenie sa začína nádchou, kašľom, zápalom spojiviek a svetloplachosťou. Telesná teplota sa zvyšuje, na sliznici líc vznikajú žltobiele škvrnky s červeným okrajom. Na vrchole teploty sa objavuje splývavá vyrážka, najprv za ušami, potom na tvári, trupe a končatinách. Do štyroch dní sa rozšíri na celé telo. Obávanými komplikáciami osýpok sú zápal pľúc a poškodenie centrálného nervového systému. Postihnuté sú najmä deti do 5 rokov veku.

Prameňom pôvodcu nákazy je chorý človek v počiatočnom štádiu ochorenia (ešte pred objavením sa vyrážky). Ochorenie sa prenáša vzduchom kontaminovaným výlučkami horných dýchacích ciest chorého človeka. Imunita po prekonaní ochorenia je celoživotná.

Aká je aktuálna epidemiologická situácia vo výskyte osýpok v SR?

Podľa hlavného hygienika Slovenskej republiky je v súčasnosti epidemiologická situácia vo výskyte osýpok v Slovenskej republike priaznivá. Osýpky sú v Slovenskej republike eliminované, t. j. bez výskytu ochorení. Posledné domáce ochorenie na osýpky v Slovenskej republike bolo zaznamenané v roku 1998. V ďalších rokoch boli evidované iba importované ochorenia, ktoré sa ďalej nešírili. Posledné importované ochorenia boli hlásené v apríli a v decembri 2017.

Regionálnemu úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach bolo Klinikou infektológie a cestovnej medicíny UN L. Pasteura v Košiciach v apríli 2017 hlásené prijatie 25 ročného pacienta s trvalým bydliskom v Taliansku s podozrením na osýpky. Pacient bol následne hospitalizovaný a bola mu nasadená adekvátna terapia. Chorý študuje v rámci projektu na UPJŠ v Košiciach. Proti osýpkam očkovaný nebol. Epidemiológovia Regionálneho úradu verejného zdravotníctva so sídlom v Košiciach vykonali včas všetky protiepidemické opatrenia na zabránenie šírenia.

V decembri 2017 boli Klinikou infektológie a geografickej medicíny v Bratislave hlásené Regionálnemu úradu verejného zdravotníctva Bratislava hlavné mesto so sídlom v Bratislave (RÚVZ Bratislava) 2 laboratórne potvrdené ochorenia na osýpky u 39 ročného pacienta a 35 ročného pacienta z Bratislavy. Pacienti boli prijatí pre horúčnaté ochorenie s vyrážkami.

Epidemiológovia RÚVZ Bratislava úzko spolupracujú s Infekčnou klinikou, vykonávajú epidemiologické vyšetrenia a prijímajú v súčasnosti všetky potrebné protiepidemické opatrenia na prípadné zabránenie šírenia osýpok a vzniku epidémie.

V epidemiologickom vyšetrení sa v súčasnosti pokračuje.

Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky ako aj regionálne úrady verejného zdravotníctva epidemiologickú situáciu vo výskyte osýpok pozorne monitorujú v rámci Epidemiologického informačného systému Slovenskej republiky ako aj v rámci Európskeho systému rýchleho varovania a budú priebežne informovať verejnosť o vývoji aktuálnej epidemiologickej situácie na Slovensku aj v Európe.

Pri hlásení, epidemiologickom vyšetrowaní v ohnisku nákazy a zabezpečovaní protiepidemických opatrení sa postupuje v súlade s „Akčným plánom na udržanie eliminácie osýpok v SR“.

Zvýšil sa v poslednom období záujem o očkovanie detí zo strany rodičov?

Úrad verejného zdravotníctva Slovenskej republiky zaregistroval zvýšený záujem o očkovanie proti osýpkam v súvislosti s medializovanými informáciami o epidémiách osýpok prebiehajúcich v európskych krajinách.

Ako a kedy sa očkuje proti osýpkam?

Pravidelné povinné očkovanie detí sa vykonáva podľa aktuálneho očkovacieho kalendára na rok 2017, ktorý bol vypracovaný v súlade s § 5 zákona č. 355/2007 Z. z. a s vyhláškou MZ SR č. 585/2008 Z. z.

V súčasnosti sa na Slovensku používa trivalentná očkovacia látka proti osýpkam, rubeole a mumpsu. Prvá dávka očkovacej látky sa podáva v 15. až 18. mesiaci veku dieťaťa, druhá dávka v 11. roku života.

Kde nájdú rodičia a pediatri očkovací kalendár?

Na webovej stránke www.uvzsr.sk je zverejnený prehľadný farebný očkovací kalendár ako pomôcka pre pediatrov aj laickú verejnosť.

Je možné, že sa osýpky vyskytnú aj v SR?

Množstvo epidémií osýpok je dôkazom, že vírus tohto ochorenia neustále cirkuluje v populácii. Vzhľadom na pokles zaočkovanosťi proti osýpkam v Slovenskej republike je teoreticky možný vznik malých epidémií, ak dôjde k importu osýpok do nezaočkovanej komunity.

Aká je aktuálna zaočkovanosť detskej populácie proti osýpkam v Slovenskej republike?

Posledná kontrola zaočkovanosťi detskej populácie bola v Slovenskej republike vykonaná k 31. 8. 2016. Celoslovenské výsledky zaočkovanosťi v rámci pravidelného povinného očkovania detí prekročili hranicu 95 % s výnimkou základného očkovania proti osýpkam, ružienke a mumpsu (MMR) - ročník narodenia 2014, kde celoslovenská zaočkovanosť dosiahla 94,5 %. Na krajskej úrovni bola zistená zaočkovanosť pod 95 % v štyroch krajoch (Bratislavský kraj - 92,9 %, Trenčiansky kraj - 92,1 %, Banskobystrický kraj - 94,2 %, Košický kraj - 94,6 %). Ostatné dva kontrolované ročníky dosiahli celoslovenskú hodnotu zaočkovanosťi proti osýpkam nad 95 %.

Môže sa nakaziť aj dospelý človek, ak bol v detstve očkovaný alebo človek, ktorý v detstve prekonal osýpky?

V odbornej literatúre sa uvádza, že imunita po prekonaní osýpok je celoživotná. Očkovanie MMR vakcínou je v prevencii osýpok vysoko účinné. Dve dávky MMR vakcíny zabezpečia približne 97% účinnosť, jedna vakcína približne 93% účinnosť v prevencii osýpok.

Dá sa predchádzať ochoreniu, ak máme ešte nezaočkované dieťa?

Preventívne opatrenia zahŕňajú zdravotnú výchovu obyvateľstva, sledovanie kolektívnej imunity a zabezpečenie národnej surveillancie osýpok.

Kde zistia rodičia viac informácií o rizikách nezaočkovania dieťa?

Rodičia, ktorí nedali zaočkovať svoje deti z dôvodu medicínsky nepotvrdených informácií a argumentov zo strany antivakcinačných aktivistov, by mali kontaktovať svojho pediatra a prediskutovať možnosť zaočkovania svojich detí.

Na regionálnych úradoch verejného zdravotníctva v SR sú zriadené poradne očkovania, kde odborníci z oblasti epidemiológie poskytujú rodičom bezplatné konzultácie v súvislosti s očkovaním. Význam povinného očkovania ako aj riziko, ktoré hrozí dieťaťu v prípade, že nebude očkované, približuje taktiež očkujúci lekár. Ak rodič odmietne dať dieťa zaočkovať, nevystavuje riziku ochorenia len vlastné dieťa, ale aj ďalšie deti vnímavé voči infekcii, neočkované z dôvodu kontraindikácie alebo ak nedosiahli ešte určený vek očkovania.

Aké vedľajšie účinky môže mať očkovanie?

Každý liek vrátane vakcíny môže spôsobiť nežiaduce účinky. Po očkovaní často vznikajú tzv. očakávané nežiaduce reakcie ako napr. zvýšená teplota, bolestivosť a opuch v mieste vpichu, ktoré signalizujú, že imunitný systém organizmu na vakcínu zareagoval. Ide o reakcie, ktoré zväčša samy odznejú do niekoľkých dní. Výskyt závažnejších reakcií je veľmi zriedkavý. Keďže očkovanie chráni pred infekciami, vážnymi komplikáciami, ako aj trvalými následkami, je úžitok očkovania z pohľadu zachovania života a zdravia neporovnateľne vyšší než riziko nežiaducich reakcií.

Kedy sa u nás podarilo dostať ochorenie osýpky pod kontrolu?

Pred zavedením očkovania proti osýpkam sa evidovali tisíce ochorení ročne s početnými komplikáciami a úmrtiami. Po roku 1969, kedy u nás bolo zavedené pravidelné očkovanie detí, chorobnosť postupne klesala až na nulové hodnoty.

Čo je akčný plán na udržanie stavu eliminácie osýpok?

V Akčnom pláne na udržanie stavu eliminácie osýpok a kongenitálneho rubeolového syndrómu a na elimináciu rubeoly v Slovenskej republike je uvedená stratégia na udržanie eliminácie osýpok v Slovenskej republike. Týka sa hlásenia ochorení, epidemiologického a laboratórneho vyšetrenia v ohnisku nákazy a zabezpečovania protiepidemických opatrení. Uvedený akčný plán je uverejnený vo vestníku MZ SR zo dňa 15. 1. 2008, čiastka 1- 4, ročník 56.

Ako sa vyvíjala za posledných 20 rokov zaočkovanosť na Slovensku?

Od zavedenia očkovania (od roku 1969) sa dlhodobo darilo dosahovať veľmi vysokú úroveň celoslovenskej zaočkovanosti, ktorá presahovala 98 % až 99 %. Od roku 2012 sa zaznamenáva postupný pokles zaočkovanosti proti osýpkam.

Ako sa postupuje v prípade, ak rodičia odmietnu dať zaočkovať svoje dieťa?

Povinné očkovanie v SR je zakotvené v zákone č. 355/2007 Z. z. a vo vyhláske MZ SR č. 585/2008 Z. z. v znení neskorších predpisov. V prípade ak rodičia bez preukázania závažných zdravotných alebo iných lekárom zdôvodnených prípadov odmietnu povinné očkovanie dieťaťa, podľa § 56 zákona č. 355/2007 Z. z. sa dopúšťajú priestupku na úseku verejného zdravotníctva. Očkujúci lekár sa snaží v prvom rade vysvetliť rodičom význam povinného očkovania ako aj riziko, ktoré hrozí dieťaťu v prípade, že nebude očkované. Ak sa osoba, ktorá má byť očkovaná, nedostaví na povinné očkovanie ani v náhradnom termíne, na ktorý bola pozvaná preukázateľným spôsobom, lekár oznámi túto skutočnosť v súlade s platnou legislatívou regionálnemu úradu verejného zdravotníctva; lekár oznámi každé odmietnutie povinného očkovania.

Na základe hlásenia očkujúceho lekára o odmietnutí povinného očkovania si príslušný regionálny úrad verejného zdravotníctva pozýva zákonných zástupcov dieťaťa na ústne prekonzultovanie priestupku, aby ich informoval o význame očkovania a rizikách hroziacich dieťaťu v prípade, ak nebude zaočkované. Ak ani po tomto pohovore rodičia nesúhlasia s povinným očkovaním ich dieťaťa, má možnosť to regionálny úrad verejného zdravotníctva riešiť priestupkovým konaním. Priestupky podľa zákona č. 355/2007 Z. z. prejednávajú v rozsahu svojej pôsobnosti regionálne úrady verejného zdravotníctva a Úrad verejného zdravotníctva SR. Na priestupky a na ich prejednávanie sa vzťahuje zákon o priestupkoch.

Nepodrobenie sa povinnému očkovaniu v zmysle § 56 ods. 1 písm. a) zákona č. 355/2007 Z. z. sa považuje za priestupok na úseku verejného zdravotníctva, za ktorý možno uložiť pokutu v súhrnnej výške 331 Eur. Výšky pokút určujú príslušné regionálne úrady verejného zdravotníctva podľa jednotlivých prípadov priestupkov.

Cieľom povinného očkovania však nie je vyberanie pokút za jeho odmietnutie, ale prevencia prenosných ochorení, ktorým možno predchádzať očkovaním. Povinné očkovanie je dostupné pre všetky deti na Slovensku a je hrazené z verejného zdravotného poistenia.

odbor epidemiológie a referát komunikačný ÚVZ SR